

Annotation

In the presented article theoretical, organizational and legal principles of health protection budgeting in Ukraine under market reforms were examined and a model of the branch's budgeting was proposed.

УДК 336.531.2

Галина Румянцова

ЕФЕКТИВНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНОГО РЕЖИМУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

За останні двадцять років вільні економічні зони (ВЕЗ) отримали значне поширення в світовій економіці. Нині практично у всіх промислово розвинутих країнах світу, за різними оцінками, функціонують від 800 до 1200 ВЕЗ, в яких зайнято близько 27 млн. працівників [2:54].

Багаторічний досвід функціонування спеціальних господарсько-територіальних утворень підтвердив позитивний вплив вільних економічних зон на розвиток регіонів.

Створення вільних економічних зон в будь-якій країні передбачає вирішення стратегічних завдань: прискорений розвиток окремих територій шляхом залучення інвестицій, в тому числі іноземних, створення конкурентноспроможних, експортно-орієнтованих виробників, що дозволяє урядам країн пом'якшувати кризові ситуації в національній економіці та в соціальній сфері окремих міст чи регіонів.

Системна криза в національній економіці, яка гостро поставила питання виживання вітчизняних підприємств за умов переходу до ринкової економіки, поява цілих депресивних регіонів та потреба вирішення проблем цих регіонів зумовили створення в Україні спеціальних господарських утворень – спеціальних (вільних) економічних зон і територій пріоритетного розвитку (ТПР).

Далася взнаки „тривала відсутність в Україні власної регіональної політики, надмірна концентрація управлінської діяльності в центрі, надто слабка для саморегуляції регіонального життя фінансово-економічна база”[3:4].

На початку 90-х років в Україні було розпочато роботу із створення законодавчої бази з метою застосування соціального режиму господарювання в Україні, а з 1996 року і дотепер в нашій державі відповідними законодавчими актами затверджено 11 спеціальних економічних зон та запроваджено спеціальний режим інвестиційної діяльності у 9 регіонах.

В Україні питанням теорії та практики ВЕЗ займаються О.С.Чмир, В.І.Пила, В.О.Дергачов, Г.Г.Динис, О.С.Передерій, В.Р.Сіденко, А.С.Філіпінко, Є.В.Савел'єв, В.Ф.Янукович та ін. Значний науковий і пізнавальний інтерес із цієї проблематики представляють праці російських вчених Т.Данько, Н.Корнейчука, В.Шитова, Є.Поліванної, В.Симчери тощо. В роботах науковців країн СНД визнано можливість та доцільність запровадження СЕЗ в умовах реформування господарства, показано шляхи адаптації світових параметрів розвитку зон для економік перехідного типу.

Непослідовність політики держави щодо зон і територій, яка неодноразово проявлялась у перегляді норм та нормативних актів, зокрема Постанова КМУ № 1756 від 24.09.99 про встановлення тимчасового мораторію щодо створення нових ВЕЗ і ТПР, а також жваві дискусії щодо позитивності зональних утворень в Україні зумовили необхідність нашого дослідження.

У СЕЗ і ТПР для вирішення проблем запроваджено особливий режим підприємницької діяльності, який включає податкові, валютно-фінансові, організаційні пільги. Визначений режим діяльності спеціальних (вільних) економічних зон і територій пріоритетного розвитку вже пройшов практично апробацію в Україні і в цілому себе виправдав.

Територія пріоритетного розвитку – це різновид, одна із форм спеціальних (вільних) економічних зон; це територія в межах міста, району, на якій склалися несприятливі соціально-економічні умови і встановлюється спеціальний режим інвестиційної діяльності з метою створення нових робочих місць.

Необхідність запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності на території Волинської області була зумовлена основними проблемами:

- структурне безробіття у вугільному регіоні (закриття шахт, масове вивільнення працівників);

- закриття підприємств легкої промисловості і зростання кількості безробітних (насамперед закриття бавовнопрядильної фабрики у місті Нововолинськ).

Якими ж є результати діяльності території з особливим режимом у Волинській області (м. Нововолинськ та селище Жовтневе)?

Метою нашого дослідження є вивчення практики функціонування територій пріоритетного розвитку на прикладі Волинської області та розроблення заходів для підвищення ефективності функціонування зональних утворень.

Створення та функціонування ТПР у Волинській області дає відповідний ефект – прямий і опосередкований. Прямий ефект проявляється поступово у залученні інвестицій, збільшенні податкових надходжень, створенні нових робочих місць, збереженні та модернізації існуючих робочих місць, зростанні зайнятості та доходів населення, а опосередкований – в активізації підприємницької і зовнішньоекономічної діяльності, підвищенні ефективності й інноваційної якості економіки, сприянні структурній перебудові господарства регіону.

За період функціонування (з січня 2001 року) на ТПР зареєстровано 17 інвестиційних проектів загальною кошторисною вартістю 27,8 млн. дол. США (у т. ч. за 8 місяців 2003 року 3 проекти кошторисною вартістю 5,4 млн. дол. США); створено 1169 нових робочих місць (у т. ч. за 8 місяців поточного року - 343). Суб'єктами зонального утворення реалізовано продукції на суму 203,8 млн. грн., у тому числі відвантажено експортної продукції на 27 млн. грн. Стан реалізації інвестиційних проектів постійно впливає на наповнюваність бюджетів, в результаті такої діяльності до бюджету надійшло 16 млн. грн. надходжень у вигляді податків, а також до Державних цільових фондів сплачено внесків на суму 1291,8 тис. грн.

Створення спеціальних (вільних) економічних зон і територій пріоритетного розвитку передбачало запровадження преференційного режиму, що зумовило отримання підприємствами пільг на суму 83,5 млн. грн. Завдяки функціонуванню у Волинській області особливого господарського утворення – ТПР суттєво зросла інвестиційна активність в регіоні. Загальний обсяг залучених інвестицій складає 10 млн. дол. США (станом на 01.09.2003 р.). Так, найбільшим інвестором виявилася Польща, якою внесено інвестицій на суму 14332,7 тис. дол. США. Друге місце посідає інвестований капітал з Великобританії (відповідно: на суму 394,7 тис. дол. США). Недостатньо мобілізується український інвестиційний капітал в розвиток підприємств – суб'єктів території пріоритетного розвитку, про що свідчить незначна частка вітчизняних інвестицій.

В галузевій структурі інвестицій простежується така пріоритетність, (%): деревообробна промисловість – 60,63; харчова промисловість – 28,53; хімічна промисловість – 4,5; машинобудування – 3,8; легка промисловість – 2,54.

Створення та функціонування підприємств за умов зонального утворення сприяє розширенню структури інвестиційних витрат. Найбільше інвестицій витрачається інвесторами на придбання матеріальних цінностей: обладнання, устаткування та сировину (відповідно: 12732 тис. дол. США і 212,7 тис. дол. США), а також у формі прямих інвестицій нематеріальних активів (відповідно: 26406 тис. дол. США).

На нашу думку преференційний режим функціонування особливого територіально-господарського утворення в м. Нововолинську та селищі Жовтневому зумовлює структурну перебудову економіки регіону, свідченням цього є створення і розвиток підприємств таких галузей народного господарства:

- машинобудування;
- хімічна;
- легка;
- харчова;
- деревообробна.

Реалізація інвестиційних проектів дала розвиток виробництв м'яких маргаринів, взуття, велосипедів, меблів, м'ясних виробів та м'ясних напівфабрикатів. Для порівняння доцільно навести факт, що 10 – 15 років тому візитною карткою регіону були підприємства вугільної галузі.

Для успішної реалізації проектів в умовах ВЕЗ і ТПР необхідні контроль і управління цим процесом. Ці функції реалізуються за допомогою моніторингу реалізації інвестиційних проектів в умовах функціонування територій з особливим статусом. Охоплення докладним моніторингом може бути досягнуте шляхом дотримання умови забезпечення регіонального органу управління територією достатньою кількістю висококваліфікованих фахівців. Вищевказані умови Дирекцією з питань ТПР у Волинській області дотримано частково, оскільки спостерігається недоукомплектування Дирекції двома фахівцями.

Результати моніторингу реалізації інвестиційних проектів на території зонального утворення свідчать про швидку окупність, тобто ефективність інвестиційних проектів. Так, на дочірньому підприємстві ВАТ „Луцьк Фудз”, внесення першої інвестиції відбулося 12 листопада 2001 року на суму 3147 тис. грн., а в I кварталі 2001 року вже було отримано перший прибуток.

За два з половиною роки від реалізації інвестиційного проекту підприємством одержано загальну суму прибутку 1705,2 тис. грн., що становить 54,2% від суми інвестиції.

Внесення реінвестицій за рахунок пільгового оподаткування на придбання сировини для подальшого розвитку підприємства сприяє примноженню прибутків підприємств – суб'єктів території пріоритетного розвитку. За час функціонування ТПР в регіоні внесено вітчизняних реінвестицій на суму 1781,2 тис. дол. США та іноземних – 5915,3 тис. дол. США.

Аналіз результатів діяльності суб'єктів спецтериторії показав, що підприємствами на сьогодні переважно використовуються інвестиції та реінвестиції. Практикується обмежене використання українського кредитного капіталу, який надається вітчизняними комерційними банками суб'єктам господарювання зонального утворення тільки на загальних умовах, мотивуючи відсутністю урядової програми кредитування такого виду суб'єктів.

Так, зокрема дев'ять суб'єктів ТПР за час функціонування території із спецрежимом були прокредитовані для поповнення обігових коштів на загальну суму 2006 тис. грн., або: 378,5 тис. дол. США. Як правило, це короткострокові позики терміном до 1 року, процентна ставка 15% - 24% річних, забезпечення кредитів (застава рухомого і нерухомого майна) – не менш як 200% від обсягу кредиту.

Підприємствами не використовується можливість залучення іноземного кредитного капіталу. Певні кошти на розвиток підприємств можуть бути надані різноманітними іноземними агенціями, кредитними установами тощо.

Для оптимізації діяльності підприємств також доцільно використати можливість залучення коштів із інших зовнішніх джерел фінансування (облігаційні позики, цільове бюджетне фінансування, лізинг), використовуючи багатий досвід функціонування зональних утворень в Ірландії, США та Китаї. Повільне освоєння зовнішніх джерел фінансування пов'язане з браком досвіду і відсутністю інформаційно-консалтингових центрів.

Результати дослідження функціонування території пріоритетного розвитку свідчать про правильність стратегії, обраної регіональними органами управління ТПР, в результаті чого в м. Нововолинськ створено 16 нових підприємств малого і середнього бізнесу, а рівень безробіття знизився за цей період на 2,58%.

Так, 27.11.2002 року було зареєстровано інвестиційний проект „створення фабрики по виробництву меблів” – ТзОВ „БРВ-Україна”, кошторисна вартість якого становить 12,8 млн. дол. США. Реалізація проекту приносить позитивні результати, адже на об'єкті працює 300 працівників, які своєчасно отримують заробітну плату (в середньому 85 дол. США). Станом на 01.09.03р. підприємством освоєно 6,4 млн. дол. США, а це становить 50% кошторисної вартості проекту. Повна реалізація інвестиційного проекту дасть можливість створити 600 робочих місць, що сприятиме розв'язанню не тільки економічних, а й соціальних проблем міста.

Як позитивне явище необхідно оцінювати факт перевищення рівня середньої заробітної плати на підприємствах – суб'єктах зонального утворення рівня зарплати по області та місту (відхилення відповідно становлять 30,13% і 12,72%).

Результати дослідження свідчать, що запровадження спеціального режиму функціонування в регіоні сприяють поступовому розв'язанню таких завдань:

- здійснення реконструкції незавершеного будівництва та упорядкування територій діючих підприємств;
- збільшення обсягу надходжень до бюджету та внесків до Державних цільових фондів за рахунок сплати підприємствами податків та інших обов'язкових платежів;
- насичення конкурентноспроможною продукцією внутрішнього і зовнішнього ринків;
- створення нових робочих місць;
- збільшення доходів населення міста;
- отримання прибутків інвестором, можливість виходу на інші ринки;
- створення підприємств з високою культурою виробництва (встановлення устаткування європейських стандартів);
- запровадження інноваційних технологій із країн Західної Європи;
- покращення трудової дисципліни в колективах підприємств шляхом формування нових трудових відносин;
- формування нової психології працівників шляхом мотивації на досягнення та відповідальність;
- підвищення рівня фахової підготовки працівників шляхом навчання їх за кордоном за рахунок коштів підприємства.

В діяльності ТПР у Волинській області наявні проблеми, які потребують вирішення як на регіональному так і на державному рівнях.

Нестабільність законодавства, нечітке дотримання законів породжує в інвесторів негативне враження, думку, що держава не сприяє розвитку їх підприємств, а навпаки – перешкоджає.

Причини, які обмежують розвиток ТПР у Волинській області – *нормативні акти, зокрема, постанови Кабінету Міністрів України:*

- від 26 липня 2000 року № 1175 „Про деякі питання інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку та спеціальних економічних зон”;

- від 10 жовтня 2001 року № 1305 „Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 6 грудня 1999 року № 2210”;

- від 17 травня 2002 року № 658 „Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України з питань функціонування спеціальних економічних зон і територій пріоритетного розвитку”;

- від 26 липня 2001 року № 897 „Про Порядок розгляду та затвердження інвестиційних проектів, що реалізуються у пріоритетних видах економічної діяльності на території пріоритетного розвитку у Волинській області, і визначення переліку та обсягів матеріалів і сировини, які ввозяться для потреб власного виробництва, пов'язаного з реалізацією інвестиційних проектів”;

- від 10 січня 2002 року № 9 „Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України з питань функціонування спеціальних економічних зон і територій пріоритетного розвитку”;

Закон України від 24 грудня 2002 року № 347-IV „Про внесення змін до деяких законів України з питань оподаткування підакцизних та деяких інших товарів”;

Повідомлення Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі „Про порушення та проведення антидемпінгового розслідування щодо імпорту в Україну плити деревоволокнистої (ДВП) походженням з республіки Польща” (*газета „Орієнтир”* від 15 січня 2003 року № 7).

Таким чином, вищевикладене дає підстави стверджувати, що надзвичайно важливим є вдосконалення законодавчої бази щодо створення та функціонування вільних економічних зон та інших нормативних документів.

Потребує спрощення процедура розширення переліку пріоритетних видів економічної діяльності, яка є досить довготривалою і що досить суттєво впливає на розвиток інвестиційних процесів на ТПР. У 2002 році не відбулися доповнення до списку пріоритетних видів економічної діяльності на ТПР у Волинській області.

Спричиняє труднощі й незручності для інвесторів (особливо іноземних) надсилання інвестиційних проектів на експертизу до Міністерства економіки.

Значні перешкоди створюють інвесторам митні органи через відсутність конкретної інформації, єдиного трактування законів, постанов. Створення в м.Нововолинську митного пункту Ягодинської митниці сприятиме розв'язанню митних проблем та стане суттєвим позитивним результатом у функціонуванні ТПР.

На нашу думку, думку регіонального органу управління діяльністю території пріоритетного розвитку, через відсутність митного пункту в місті унеможлиблюється створення представництва торгово-промислової палати, що негативно впливає на розвиток інвестиційних процесів на спецтериторії.

Негативний вплив на підготовку інвестиційних проектів та їх кількість справляє несвоєчасне надання методичної та консультаційної допомоги інвесторам. З метою покращення даного напрямку діяльності, на нашу думку, керівництву міста доцільно зміцнити Дирекцію з питань ТПР кваліфікованими фахівцями.

Схвальними явищами є інвестиційні форуми, конференції, проведення яких сприяють обізнаності потенційних інвесторів, представників підприємств у питаннях інвестиційної діяльності, активізації інвестиційних процесів.

Важливу роль у процесі функціонування особливого територіально-господарського утворення відіграють засоби масової інформації. Саме шляхом видання брошур, рекламних проспектів, матеріалів про діяльність ТПР, шляхом друку матеріалів у місцевих виданнях про ситуацію щодо пропозицій та реалізації інвестиційних проектів відбувається, на нашу думку, позитивний вплив на інвестиційні процеси в регіоні.

Спеціальний режим господарювання, на нашу думку, думку окремих фахівців-науковців [5:8], необхідно розглядати як особливий механізм реформування вітчизняної економіки, покликаний з мінімальними витратами і у відносно короткі строки дати позитивний імпульс поступового розвитку не тільки окремих підприємств, а й цілих комплексів – чи то міських, чи то регіональних. Відповідно, і ставлення до нього має бути особливо зваженим і обдуманим на всіх рівнях влади і управління.

З огляду на те, що позитивні соціально-економічні зрушення, спричинені розвитком в Україні СЕЗ і ТПР, уже відбулися, ми підтримуємо необхідність подальшого існування особливих територіально-господарських утворень. Оскільки за умов реформування ринкових відносин в Україні вільні економічні зони і території пріоритетного розвитку мають значний позитивний потенціал, зональні утворення є одним з інструментів досягнення відкритості економіки, її прозорості й стимулювання міжнародної співпраці. Лише в поєднанні з іншими елементами зональної стратегії економічного розвитку країни зональні утворення здатні забезпечити активізацію підприємницької діяльності, залучення нових технологій, розвиток ринкових методів господарювання, а в кінцевому підсумку – зростання обсягів виробництва й постачання високоякісних товарів і послуг як на внутрішній, так і на зовнішній ринки, додаткові можливості для вирішення соціальних проблем регіонів і країни в цілому.

Література

1. Закон України „Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на території пріоритетного розвитку у Волинській області” від 5.04. 2001р.
2. Ковалишин П. Напрямки розвитку та вдосконалення діяльності вільних економічних зон. „Економіст”–2001.–№11.–С.54–57.
3. Литвин В. Проблеми „Центр – регіон” в Україні. „Урядовий кур’єр” від 12.03 2002 р.-С.4.
4. Пила В., Чмир О., Загородній В. Про перспективи спеціальних економічних зон і територій пріоритетного розвитку в Україні. „Економіка України”.–2002–№ 4.–С.11–16.
5. Янукович В. Ефективність спеціального режиму інвестиційної діяльності. „Економіка України”.–2003.–№3.–С.4–8.

Анотація

Розглядається генезис вільних економічних зон і територій пріоритетного розвитку. Аналізуються результати діяльності спецтериторії у Волинській області, пропонуються заходи для підвищення ефективності функціонування БЕЗ і ТПР.

Annotation

The evolution of the free economic zone and the territories of the prior development are studied in this article. The activity's results of the special territory in Volyn region are analyzed. This article proposes the effective methods of the activity of the free economic zone and the territories of the prior development.

УДК 336.27:336.563.14

Наталія Зражевська

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЗОВНІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО БОРГУ ТА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Проблема впливу зовнішнього державного боргу на економічну активність в державі досліджувалася представниками зарубіжної економічної думки вже починаючи з 19 ст. Серед більшості економістів, які негативно ставилися до цієї економічної категорії, необхідно відмітити й прихильників розвитку державного кредиту, які вважали, що мало розвинена система кредиту в тій чи іншій державі свідчить про недостатньо інтенсивне задоволення державних потреб або про надто важке оподаткування теперішнього покоління в інтересах майбутніх поколінь (К.Дитцель, Л.Штейн, А.Вагнер). Так, німецький вчений-економіст Карл Дитцель писав, що державний кредит збільшує ефективність національного капіталу; кошти, передані суспільному господарству, знаходять більш корисне застосування, чим в приватних господарствах; державні позики сприяють стабільності в політичному житті, стимулюють заощадження та збільшують виробництво. “Народ тим багатший, чим більшу частину державних витрат складають платежі по боргу”[1:270]. Обґрунтував він це тим, що виробнича витрата капіталів, отриманих державою шляхом позик, сприяє зростанню народного доходу в більшій мірі, чим збільшення податкового тягаря внаслідок необхідності сплати відсотків і погашення самого боргу.

Лоренц Штейн вважав, що державний кредит є органічною частиною державного господарства і основою економічного прогресу, і що “фінансова наука в своїй вищій стадії розвитку повинна протистояти поширеній в Європі думці, що державний борг є нещастям чи помилкою фінансового управління”[2:26–27]. Л.Штейн, А.Вагнер в своїх працях підтримують створення державою нематеріальних капіталів безпосередньо через кредит. Адольф Вагнер вважав його корисним для виробничих цілей, до яких він відносив також розвиток культурної сфери, економічного благоустрою і навіть вдалі війни [2:27].